

Om biologens ansvar

Med anledning av Lars Kers artikel om tryffel i föregående nummer av SBT (Kers 2003) vill vi här kommentera ett par påståenden och skapa en principdebatt om hur vi ska handha känsliga lokaluppgifter.

Lokalangivelser

I SBT har det tidigare rekommenderats att exakta lokalangivelser för orkidéer inte skall publiceras, för att skydda vissa arter från uppgrävning och utrotning. Detsamma gäller uppgifter om rovfågelbon i ornitologkretsar (Bertil Breife, Sveriges ornitologiska förening).

Vad gäller svart tryffel på Gotland är risken stor att okunniga lycksökare kan använda publicerade lokalangivelser för ovarsam prospektering. Detta till men för omgivande flora och markägare snarare än för tryffeln (Wedén m.fl. 2001). Högskolan på Gotlands (HGO) och Uppsala universitets (UU) tryffelprojekt (Wedén & Danell 1998, Wedén m.fl. 2001, 2003a, b) har respekterat markägares och lokala biologers rekommendationer att inte ens publicera sockennamn. Detta för att skydda markägare från olägenheter, för att skydda omgivande flora, för att upprätthålla ett förtroende gentemot markägare och för att stimulera rapportering. Lokaluppgifterna görs tillgängliga för vetenskapen och myndigheter genom att de dels knyts till kollektionerna på herbarier, dels rapporteras till Sveriges mykologiska förenings och ArtDatabankens sekretessbelagda databaser.

Kompromissen mellan Kers och SBT att publicera sockennamn och karta innebär visserligen att en enskild tomtinnehavare inte utpekas, men att ängets flora och alla intilliggande tomter blottas. Större delen av kollektionerna inom HGO/UU:s tryffelprojekt utgör fortfarande arbetsmaterial, varför de inte funnits tillgängliga på herbarier ännu. Innan dessa deponeras på herbarier i samband med publikationerna av

de studier som baserats på kollektionerna (populationsbiologi, ekologi och molekylär systematik) måste en policy upprättas om garanti för att lokaluppgifterna skyddas mot publicering. Den begäran om sekretess för lokaluppgiften som fanns för en tryffelkollekt på Riksmuseet har inte respekterats, varför regler snarare än förtroenden krävs. *Vi föreslår att svenska herbarier i sina databaser och på konvolutetiketter markerar sekretess i de fall det är motiverat (orkidéer, sommartryffel etc.) eller begärt av rapportören, och avkräver besökande forskare en skriftlig förbindelse att respektera detta.*

Utgör insamling ett hot?

Det har framförts att sommartryffel hotas på grund av att den samlas som matsvamp. Detta är en ogrundad farhåga då tryffel har samlats i århundraden i Sydeuropa, oftast med hjälp av djur som exakt markerar var den mogna tryffeln finns. Det finns belägg för att redan romarna åt tryffel och den var väl känd också under medeltiden (Olivier m.fl. 2002). Vidare hittas tryffel i brukade rödbets-, grönsaks- och kryddväxtland på Gotland (Wedén & Danell 1998, Wedén m.fl. 2001, samt opublicerade data). Bökande vildsvin är naturliga spridare (Chevalier & Frochot 1997) och Wedén m.fl. (2001) beskrev en kraftig, och till och med en ökad produktion, på en gotländsk lokal där insamling gjorts flera år i följd. En försiktig luckring gynnar förmodligen tillväxten. Däremot skulle en vördslös utgrävning av en lokal, alltså inte en skörd i traditionell mening, kunna skada omgivande flora och även tryffelmycelet, men detta kan undvikas genom att lokalernas lägen inte publiceras.

Behövs fridlysning?

Av ovanstående skäl är fridlysning onödig och en inskränkning i rätten att samla tryffel finns redan. Länsstyrelsen på Gotland har nämligen gjort bedömningen att eftersom det är förbjudet att gräva på annans mark så tillhör tryffel markägaren (Wedén m.fl. 2001). I och med denna

tolkning ges markägaren möjlighet att skörda varsamt med hund och bruka marken på ett sätt som främjar tryffeln.

Hotet utgörs framför allt av biotopförstöring (Danell 2001), det vill säga att ek-hasselbestånd försvinner. Kers beskriver också hur tryffelproduktionen försvunnit då markägaren gallrat bort hassel, vilket understryker betydelsen av att man meddelar markägaren om sina besök eller fynd.

Samarbete

HGO/UU:s tryffelprojekt har planerats i samråd med svenska och utländska forskare, markägare, lokala amatörmykologer, länsstyrelse och kommun. Projektet har i förväg skaffat tillstånd från länsstyrelser att samla tryffel, och då vi oftast använt hund har insamling gjorts skonsamt och utan att ta upp omogna tryfflar. Markägarna har också meddelats om alla fynd som gjorts på deras marker, vilket bidragit till ökat intresse för svamp, nya rapporter, frivilliga krafter, reviderade skötselplaner, nya odlingar, föreningar och ett bidrag till familjeekonomin. HGO/UU:s projekt har velat hemlighålla exakta lokaler utanför kretsen av forskare och markägare, inte tvärtom. Vi hoppas att tryffelodlingar ska kunna bidra till att markägare kan bo kvar och på så sätt bidra till att kulturlandskapets rika biodiversitet bevaras.

Den fråga vi vill väcka hos SBT:s läsare är vilket förhållningssätt som befrämjar naturvården och vetenskapen generellt och om biologer alls har en plikt att bidra med sina kunskaper till en positiv samhällsutveckling.

Citerad litteratur

- Chevalier, G. & Frochot, H. 1997. La truffe de Bourgogne. – Editions Pétrarque. Levallois-Peret.
- Danell, E. 2001. Faktblad: *Tuber aestivum* och *T. mesentericum*. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Kers, L. E. 2003. Tryfflarna *Tuber aestivum* och *T. mesentericum* i Sverige. – Svensk Bot. Tidskr. 97: 157–175.
- Olivier, J.-M., Savignac, J.-C. & Sourzat, P. 2002. Truffe et trufficulture. – Editions Fanlac, Périgeux.
- Wedén, C. & Danell, E. 1998. Sommartryffel, *Tuber aestivum*, och andra tryfflar i Sverige. – Svensk Bot. Tidskr. 92: 65–80.

Wedén, C., Ericsson, L. & Danell, E. 2001. Tryffelnyheter från Gotland. – Svensk Bot. Tidskr. 95: 205–212.

Wedén, C., Danell, E., Camacho, F. & Backlund, A. 2003a. The population of the hypogeous fungus *Tuber aestivum* syn. *T. uncinatum* on the island of Gotland. – Mycorrhiza, under tryckning.

Wedén, C., Chevalier, G. & Danell, E. 2003b. Characterisation of *Tuber aestivum* syn. *T. uncinatum* biotopes and their history on Gotland. – Mycol. Res., under tryckning.

ABSTRACT

Danell, E., Jakobsson, I., Knutsson, T., Olofsson, R., Thomsson, O., Wedén, C., Welin-Berger, S. & Widbom, B. 2003. Om biologens ansvar. [On the biologist's responsibility.] – Svensk Bot. Tidskr. 97: 250–251. Uppsala. ISSN 0039-646X.

The authors argue that data about black truffles need to be classified by the herbaria, i.e. only be available to scientists. The reasons are to avoid trespassing, theft and damage on surrounding flora, and to encourage reports from landowners. Collection as a threat to black truffles is rejected; instead, biotope destruction is of concern. According to local authorities, it is not allowed to collect truffles without the landowner's permission, which should stimulate management favouring truffles. The means for biologists to contribute with their knowledge to support rural societies and their biodiversity is discussed.

Eric Danell, docent, Evolutionsmuseet, Uppsala universitet, Norbyvägen 16, 752 36 Uppsala.
E-post: eric.danell@evolmuseum.uu.se

Ingvar Jakobsson, försöksstationen Stenstugu
Tommy Knutsson, biolog på Öland

Ragnar Olofsson, landsbygdsutvecklare, Ardre
Olof Thomsson, AgrD, Gotlands tryffelodlarförening

Christina Wedén, doktorand, Uppsala universitet och Högskolan på Gotland

Susann Welin-Berger, LivsTek – Centrum för praktisk livsmedelsteknik och Gotlands tryffelodlarförening

Bertil Widbom, lektor i ekologi, Högskolan på Gotland